

VOGUE

WEERKLANK
 # 194 - 2022

Redactie: Arie van der Krog

NEW DAY'S LYRIC
AMANDA GORDAN

Ledenlijst van De Weerklang – maart 2022

Ria Boers-Wicherts, v. Heemskerkstraat 12, 7622 JJ Borne
074-2662448; genrboers@hotmail.com

Renée Delhez - van der Wateren, Greekerinckskamp 24, 7491 BW Delden
074-3762387; delhez-vdw@planet.nl

Erik Honders, Spoorlaan 359, 5038 CB, Tilburg
013-2114681 / 06-49794221; erikhonders@ziggo.nl

Adrie Hoogendoorn, Marinus Naefflaan 3, 7241 GC Lochem
0573-253138; hoogendoorn.adrie@gmail.com

Marijse Koelewijn, Loolaan 68, 7261 HV Ruurlo
0573-849006 / 06-10119505; m-koelewijn@telfortglasvezel.nl

Arie van der Krog, Hebronstraat 13c, 3061 KD, Rotterdam
010-2121311 / 06-12996779; arievanderkrog@gmail.com

Henny Lieftink, Leerlooierpad 11, 3123 PG Schiedam
010-4700624 / 06-81662605; drika@datafox.nu

Anneke Martin-Warmink, Zoutmanlaan 4, 6881 GM Velp
06-22216090

Marlies Pieterse-van Baars, Rosendaalselaan 26, 6891 DG Rozendaal
026-3635891 / 06-22523883; pieterse.vanbaars@gmail.com

Hendrik Reuvers, Brusselsestraat 92, 6211PH Maastricht
Telefoon (van mijn vrouw) 06-19090212; reuvershf@home.nl

Arie Sonneveld, Lagestraat58, 6953 BE Dieren
06-30313851; ar.sonneveld@gmail.com

Willem van der Vegt, Boomkensdiep 32, 8032 XX Zwolle
06-10940844; wm.jgkh@home.nl

Wim Verhagen, Jacob Catslaan 13, 2902 AG Capelle aan de IJssel
010-4514394; w.g.verhagen@ziggo.nl

New Day's Lyric

Voorwoord

Ruim een jaar geleden raakte de vertaalwereld in rep en roer toen uitgeverij Meulenhoff bekend maakte dat Marie Lucas Rijneveld 'The Hill We Climb' zou vertalen, het inaugurategedicht van 22-jarig Amanda Gorman. Is het gepast dat een witte auteur het werk van een zwarte schrijver vertaalt? Die vraag kun je stellen, juist vanwege de thematiek van Gormans werk. Want worden zwarte vrouwen niet vaker over het hoofd gezien?

Anderen vinden Rijneveld juist heel geschikt en wijzen erop dat zij zich identificeert als non-binair en uit een gemarginaliseerde groep komt, net als Gorman. Zij vinden dat de uitgeverij z'n best heeft gedaan iemand te vinden die gevoelig is voor identiteitskwesties en goed op de hoogte van de problematiek van minderheidsgroepen. Voor Meulenhoff was het natuurlijk een extra argument dat Rijneveld kort daarvoor de prestigieuze International Booker Prize won. Beter kun je niet scoren.

Naast huidskleur en identiteit waren er nog andere thema's in de discussie. Is Rijneveld wel een vertaler? Had ze niet kort daarvoor gezegd dat haar Engels vrij matig is? Uit de vertalershoek hoorde je opmerkingen als: 'Je kunt nog zo'n goede schrijver zijn, maar je moet bij het vertalen in de tekst kunnen kruipen om te beseffen welke betekenissen er allemaal zijn. Dat is een vak apart'. En vanuit de hoek van de spoken-wordartiesten kwamen soortgelijke geluiden. Dit was immers een "unieke kans" om een spoken-worddichteres een podium te bieden in Nederland. Verderop in de bundel meer over het verloop van deze 'affaire'.

Voor mij was het genoeg aanleiding om voor deze Weerklankronde iets van Amanda Gorman te kiezen, en zeker toen ze begin 2022 met een nieuw gedicht kwam: New Day's Lyric. Toen dacht ik, en dat mailde ik jullie ook: nu kunnen jullie je van je 'zwartste' kant laten zien. Of van je 'vertaalste' kant, of van je 'spoken wordste' kant, als je dat liever hebt. Het leek me trouwens een mooi gedicht vol hoop voor de toekomst dat ook nog eens doorspekt is met allerlei leuke vertaalpuzzels. Dat blijkt ook uit jullie vertalingen.

Helaas meldde Arie Sonneveld dat hij deze ronde moest passen. Hij had de afgelopen maand nog te veel last gehad van naweeën van Covid. Van harte beterschap, Arie.

In deze bundel kies ik weer voor het bekende procedé: eerst jullie vertalingen, inclusief jullie commentaren, gevuld door mijn bespreking van jullie werkstukken. Als toegift nog een gedicht van Amanda en een verslag van de perikelen rond 'The Hill We Climb'.

Over Amanda zelf kunnen we kort zijn. In het inauguratiegedicht stelt ze zichzelf al voor: '.... a skinny black girl descended from slaves and raised by a single mother', having a 'dream of becoming president' and now 'find herself reciting for one.' Dat klinkt klein, maar ze is inmiddels een grote ster. Na haar inauguratiegedicht kreeg ze internationale bekendheid en een contract bij een beroemd modellenbureau (met als bewijs de voorkant van deze speciale Weerklank/Vogue-uitgave). Ook kregen twee van haar boeken de status van bestseller. In februari 2021 werd Gorman gemarkerd in de 100 Next-lijst van Time magazine onder de categorie 'Phenoms'. Diezelfde maand werd Gorman de eerste dichter die optrad tijdens de Super Bowl LV, de finale van de American Football-beker tussen Tampa Bay Buccaneers en de Kansas City Chiefs. De wedstrijd werd trouwens gewonnen door de Buccaneers. In het voorprogramma las Amanda Gordan haar gedicht "Chorus of the Captains", een hommage aan drie helden van de pandemie. Achterin deze bundel de tekst van dat gedicht.

Op de drempel van 2022 schreef ze New Days' Lyric, een nieuwjaarsgedicht in het jaar waarin de pandemie (hopelijk) voorbij is en de weg vrij lijkt te komen naar 'het nieuwe normaal'.

Maar voor we naar de vertalingen gaan, eerst een kort intermezzo. In de meivakantie waren Símoné en ik een paar dagen in Milaan. Daar bezochten we een tentoonstelling in Pirelli HangarBicocca. Eén van de kunstwerken daar was een video van de zwarte Engelse filmmaker en videokunstenaar Steve McQueen, niet te verwarren met de gelijknamige Amerikaanse acteur. Het werk had als titel: *Sunshine State*, 2022. Daarin vertelt Steve over zijn vader die in de jaren zestig sinaasappelen plukte in Florida. Op een avond liep hij met

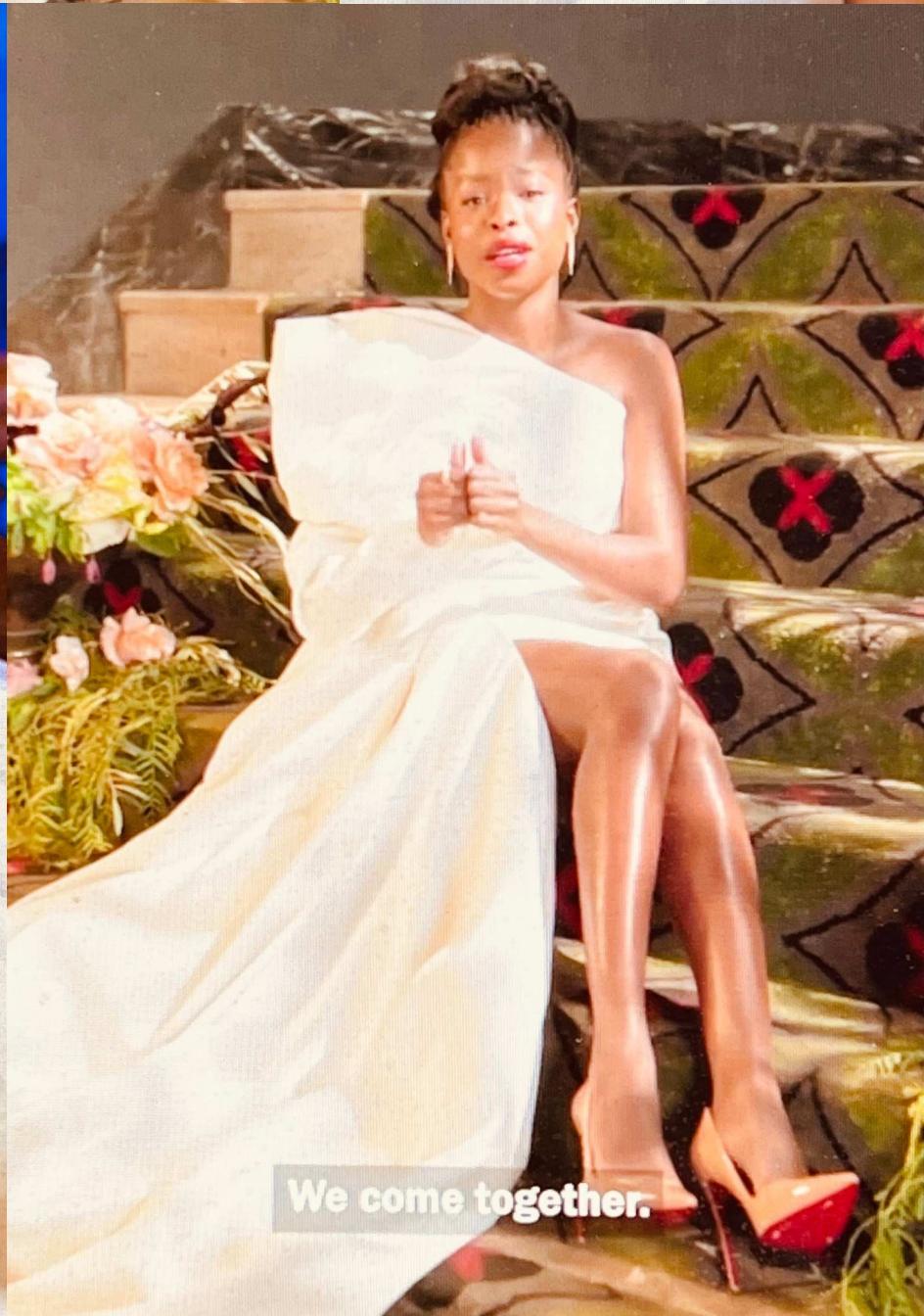
twee collega's naar een café om een biertje te drinken, maar onderweg werden ze aangevallen door een groep blanken. Hij kon zich net op tijd in een greppel verstoppen en bleef daar tot de kust veilig was. De andere twee mannen heeft hij daarna nooit meer gezien.

Bij dit verhaal gebruikt McQueen beelden uit de eerste muziek/geluidsfilm uit de cinemageschiedenis, *The Jazz Singer* uit 1927, over de zanger Al Jolson. In enkele scenes daaruit bereidt Jolson zich voor op zijn Broadwayvoorstelling door zijn gezicht te beschilderen met zwarte verf. Hij is een witte man die zich zwart maakt, en treedt op als 'blackface'. Zwarten mochten in die tijd niet op het toneel staan. Dus ook de jazzmuzikant werd door een witte man gespeeld. Het is te vergelijken met de tijd van Shakespeare, toen vrouwen niet het toneel op mochten en de vrouwenrollen gespeeld werden door mannen. Maar dat was driehonderd jaar eerder. De openlijke rassenongelijkheid duurde in Amerika tot ver in de twintigste eeuw.

McQueen laat dit op een bijzondere manier zien: hij projecteert een dubbelscherm waarop links het normale filmbeeld is te zien in zwart-wit en rechts in negatief, dus wit-zwart. Op het ene scherm verft Al Jolson zich zwart en op het andere scherm verft hij zich wit.

De beelden verdiepen het schrijnende verhaal van McQueens vader en laten zien hoe de zwarte bevolking werd onderdrukt door de witte meerderheid. Alleen met een witte huidskleur telde je mee. Wie zwart was moest zich verstoppen in een greppel om te overleven. De rassenstrijd is recente geschiedenis en de trauma's zijn nog lang niet verdwenen. Dat merken we nog elke dag.

New Day's Lyric

May this be the day
We come together.
Mourning, we come to mend,
Withered, we come to weather,
Torn, we come to tend,
Battered, we come to better.
Tethered by this year of yearning,
We are learning
That though we weren't ready for this,
We have been readied by it.
We steadily vow that no matter
How we are weighed down,
We must always pave a way forward.

*

This hope is our door, our portal.
Even if we never get back to normal,
Someday we can venture beyond it,
To leave the known and take the first steps.
So let us not return to what was normal,
But reach toward what is next.

*

What was cursed, we will cure.
What was plagued, we will prove pure.
Where we tend to argue, we will try to agree,
Those fortunes we forswore, now the future we foresee,
Where we weren't aware, we're now awake;
Those moments we missed
Are now these moments we make,
The moments we meet,
And our hearts, once all together beaten,
Now all together beat.

*

Come, look up with kindness yet,
For even solace can be sourced from sorrow.
We remember, not just for the sake of yesterday,
But to take on tomorrow.

*

We heed this old spirit,
In a new day's lyric,
In our hearts, we hear it:
For auld lang syne, my dear, for auld lang syne.
Be bold, sang Time this year, be bold, sang Time,
For when you honor yesterday,
Tomorrow ye will find.
Know what we've fought
Need not be forgot nor for none.
It defines us, binds us as one,
Come over, join this day just begun.
For wherever we come together,
We will forever overcome.

Amanda Gorman

Commentaar

Mooi lyrisch gedicht, maar conventionele boodschap die doet denken aan socialistische strijdliederen van weleer: het bekende VARA-strijdlied 'Morgenrood uw heilig gloeien', en 'Ons geleidt / de nieuwe tijd!' Eigenlijk is dit gedicht een lofzang op de z.g. theologale deugden – geloof, hoop en liefde – van de scholastiek. Het staat er bol van. Waarom theologaal? De theologale deugden worden door God, buiten de rede om, bij de mens ingeplant. Althans volgens Thomas van Aquino. Dit i.t.t. de kardinale deugden van Aristoteles die de mens door verstand, training en gewoonte op eigen kracht kan verwerven (maat, moed, verstandigheid, rechtvaardigheid). Kortom, oude wijn, in nieuwe – maar mooie – zakken. Moeilijk te vertalen. Gedeelten met eindrijm, veel alliteratie en assonantie. In die zin is de boodschap mooi verklankt. Een beetje wonderlijk dat Gorman in deze seculiere tijd er zoveel succes mee heeft. Wellicht omdat dit gedicht een seculiere verwoording is van wat het socialisme al twee eeuwen verkondigt en de Kerk al twee millennia. Een verwoording dus zonder referenties. Of – wat de Franse schrijver René Char noemt – 'een erfenis zonder testament'. Bevrijd van welke traditie dan ook hebben we de beschikking over de rijkdommen die de groten van literatuur, filosofie en religie ons nalieten zonder gebonden te zijn aan verleden voorschriften die ons voorzaggen hoe we ermee om dienen te gaan. Gorman heeft het strijdlied persoonlijk gemaakt en ontdaan van ideologie en religie.

Adrie

Lied voor de nieuwe dag

Moge dit de dag zijn
Van samenkomst.
Al rouwend, gaan we naar herstel,
Verwelkend, naar weerstaan,
Gehavend, naar behoeden.
Gebeukt, naar het goede.
Gebonden door dit jaar van smacht,
Leren we dat
Hoewel we hier niet klaar voor zijn,
We erdoor werden klaargemaakt.
We zweren dat hoe we ook
Worden terneergeslagen,
We steeds een weg vooruit moeten banen.
*

Deze hoop is onze deur, ons portaal,
Ook al gaan we nooit terug naar normaal,
Ooit wagen we ons verder,
Weg van het bekende nemen we de eerste stap.
We gaan niet terug naar het normale,
Maar reiken naar het nakende.

*

Wat verwenst was, blijkt niet zuur.
Wat verpest was, blijkt ons puur.
In ruzies streven we naar akkoord,
Waar we van afzagen, blijft aan boord,
Van het niet-bewuste, zijn we nu ontwaakt;
De zaken die we misten,
Zijn zaken die ons maken,
Zaken die ons raken,
En ons hart, eens geheel verslagen,
Is nu geheel aan slag.

*

Kom, zie nu met goedheid aan,
Want troost lenigt smart.
Herinnering, is niet alleen voor gisteren,
Maar raakt ons toekomsthart.

*

We koesteren deze oude bezieling,
In een lied voor de nieuwe dag,
In ons hart horen we:
De dagen van weleer mijn lief, de dagen van weleer.
Hou vast zong de Tijd dit jaar, hou vast zong Tijd,
Want als je het verleden eert,
Ligt toekomst op je pad.
Waarvoor we vochten moet je weten
Wordt door niemendal vergeten.
Het bepaalt ons, bindt ons bijeen,
Doe mee, kies de nieuwe dageraad
Waar die dag ook henen gaat,
We komen het al te boven.

Vertaling: Adrie Hoogendoorn

Over- en te boven komen

Dit was weer een opgave om de mouwen flink bij op te stropen. Waarvoor dank, Arie.

Een spoken word tekst waarvan het ritme in het Nederlands altijd anders wordt. Met een titel die niet rechtstreeks in het Nederlands te vertalen is. Kortom, werk aan de winkel, een ruwe vertaling met dank aan Google en eerst maar besluiten wat ik in de vertaling zeker overeind wil houden. Ik kopieer de tekst drie keer en gebruik kleurtjes om respectievelijk het (eind)rijm, de alliteraties en de bijzondere formuleringen aan te strepen. En ter controle kopieer ik de vertaling tot op dat moment al even vaak en ik kijk door mijn oogharen of ik niet teveel ben kwijtgeraakt.

Maar dat is de vorm. Het zou fijn zijn als de vertaling niet alleen ritme en rijm in stand houdt of door goede alternatieven vervangt, ook inhoudelijk moet het om het origineel heen blijven slingeren.

De "kindness" wijst al vooruit naar Auld Lang Syne, het traditionele lied voor de overgang van oud- naar nieuwjaar van Robert Burns waarvan de eerste regel in zijn geheel wordt geciteerd. Dat heeft een heel ander gewicht dan het "Uren dagen maanden jaren" van Rhijnvis Feith, dus die afslag heb ik maar verworpen. Maar dat vooruitwijzen is me niet echt gelukt, al heb ik van de treurnis een soort troostthee gemaakt. Kan ook in een cup. Vervolgens wordt er ook nog even woord voor woord met het citaat gerijmd; daarom heb ik de vrijheid genomen om in het citaat "my dear" te vervangen door "oh dear".

De laatste vijf regels kregen de meeste varianten. De woorden "Come over" en "overcome" vroegen om een mooi equivalent. "Vier de zege/zegevieren" gaf de nodige problemen met het rijm, "eer de triomf/triomferen" hield langer stand, en een tijd lang was ik tevreden dat ik om de problemen heen had gemanoeuvreerd. Als student had ik van de traditional "We shall overcome" ooit een lullig "We komen er wel overheen" gemaakt, een soort zorgelijke culturele toe-eigening, en daar wilde ik nu wel graag bij uit de buurt blijven; ik ben nog steeds erg wit, dus ik sta toch al achter. Toen ik bij de zoveelste herlezing eindelijk zag hoe vaak het over komen ging moest ik toch opnieuw aan de slag. Uiteindelijk werd het "kom op/te boven komen". En zo is het woord "come" acht van de negen maal vertaald als één of andere vervoeging van het werkwoord komen.

En die titel? Uiteindelijk koos ik voor een werkwoord gebaseerd op de naam van ons gezelschap. Een extra slinger rond deze lyrics van Amanda Gorman. Tijd om de mouwen weer even af te rollen.

Willem van der Vegt

De nieuwe dag weerklinkt

Mag dit de dag zijn
die ons samen zal brengen.
Beknot komen we voor beweging,
dorstend komen we om ons te drenken,
verrot komen we voor verpleging,
stukgebeten komen we om een stuk te beteren,
samen geketend door dit jaar van begeren,
waarin we leren
dat hoewel we er niet gerust op waren
we ervoor zijn toegerust,
we beloven bewust elke dag dat hoezeer we
telkens terneer waren geslagen,
we steeds weer een weg vooruit zullen banen.

Deze deur is onze hoop, ons portaal,
zelfs al wordt het nu nooit meer normaal.
Op een dag kunnen we eraan voorbij,
het bekende verlaten, een eerste stap.
Dus ga niet terug naar dat oude normaal,
maar richt je op het nieuwe pad..

Wat een hel was, gaan we helen,
wat een aanval leek gaan we aanbevelen,
waar we zweemden naar strijd zoeken wij hoe het goed komt,
wat ons toeviel was toeval, er toe doet wat ons toekomt.
Wij waren niet wakker maar gaan daarvoor waken,
de momenten die we misten
nu momenten die wij maken,
momenten die wij beramen,
en onze harten, ooit allemaal samen geslagen,
slaan nu allemaal samen.

Kom, kijk nu vriendelijk op,
je kunt zelfs troost aan treurnis onttrekken.
We gedenken, niet slechts om wat er was,
maar om het echts dat valt te ontdekken.

Neem die oude geest in acht,
dan weerklinkt de nieuwe dag
als een lied, ons hart krijgt kracht.
"For auld lang syne, oh dear, for auld lang syne."
Dat zal wat zijn, ook hier, dat zal wat zijn!
Want als je gisteren eert zul je morgen vinden.
Weet wat er is gestreden.
Dat moet je niet vergeten, beloof het.
Dat bepaalt ons, bepaalt onze dromen.
Kom op, doe mee, de dag is ontloken!
Het is zonneklaar dat we met elkaar
zelfs het grootste gevaar te boven komen.

Vertaling: Willem van der Vegt

Commentaar van de vertaler:

Wat maakt van deze zorgvuldig opgebouwde toespraak een gedicht?

Ten eerste de persoon van de jonge dichteres die de hoop belichaamt van onze zwarte medemens en van ons allemaal.

Ten tweede de hartstochtelijke stijl van de voordracht in woord en gebaar, met passend rijm en ritme.

Ten derde de vergevensgezindheid en het vertrouwen dat we er samen uit gaan komen.

Ik was ook ontroerd dat ze ons herinnert aan de 'oude bard'. Robert Burns leeft blijkbaar voort, ook in Amerika.

(Hendrik Reuvers)

Nieuwjaarsgedicht

Laat dit de dag zijn
dat we samenkommen:
treurend, maar we vorderen wel;
verdord, op zoek naar dromen;
verscheurd, op weg naar herstel;
verslagen, maar terug aan het komen.
Geboeid door dit nieuwe jaar,
is zonneklaar
dat we niet waren voorbereid.
Nieuwjaar brengt ons bij de tijd.
We beloven onszelf: dat,
hoezeer men ons terneerslaat,
we voortgaan op een eigen pad.
*

Deze hoop is onze deur, ons portaal.
Al kunnen we niet terug naar normaal,
gaan we op een dag zelfs verder.
We laten het oude achter voor iets nieuws.
Laten we niet teruggaan naar het oude,
maar een stapje verder doen.

*

Wat vervloekt was, gaan we delen.
Wat verpest was, gaan we helen.
We zochten ruzie, maar nu vergelijk,
verwensten het water, staan nu op de dijk.
We waren afwezig, zijn nu aan het waken.
We misten de momenten
die we nu meemaken,
nu we samengaan.
Onze harten, eens in elkaar geslagen,
kunnen nu samen slaan.

*

Kom, kijk nog eens vriendelijk op.
Er komt zelfs troost uit verdriet en zorgen.
We herdenken niet alleen omwille van toen,
maar om het vervolg van morgen.

*

We denken aan de oude bard
en zijn oud nieuwjaarslied,
en horen in ons hart:
“We zijn toch oude vrienden, niet, van ‘auld lang syne’?”
Wees flink nu, zingt de Tijd dit jaar, wees flink nu, zingt de Tijd,
want als je gisteren passend eert,
is morgen al bereid.
Weet wel wat er bevochten is,
vergeten wij dat nooit.
Het bindt ons door gedachtenis.
Kom mee met ons op nieuwjaarsdag,
want waar wij samenkommen
gaan wij het lot te boven komen.

(vertaling van Hendrik Reuvers)

Hierbij de vertaling van dit mooie gedicht.

'Quite a hill to climb', dacht ik eerst maar toen kreeg ik de smaak te pakken,
liep het meer van zelf, net zoets als bij 'In her music box'.

Ik kreeg in de gaten dat je niet elk woord afzonderlijk heel serieus moet
nemen, maar dat het gaat om de klank, het ritme en de schwung in het
gedicht.

Het lijkt me dat er heel verschillende vertalingen uit zullen komen: ik ben
benieuwd.

Ik vond het in elk geval heel leuk om dit te vertalen

Groetjes Marijse

Gedicht voor een Nieuwe Dag

Doe dit de dag zijn
Dat we ons verbinden.
Vertreurd, om te vertrouwen,
Besmeurd, om te beminnen
Gebeukt, om op te bouwen
Verscheurd om te hervinden
In deze staat van smachten
Verrast ons de gedachte:
Hiervoor waren wij niet klaar,
Maar hierdoor worden we verklaard.
We bewaren vastberaden
Dat, hoe bezwaard we ook waren,
We altijd nieuwe paden voorwaarts zullen banen.
*

Die hoop is onze deur, ons portaal.
Zelfs al gaan we nooit meer terug naar normaal,
Op een dag strekken wij ons uit,
Laten het bekende gaan, trekken er op uit.
Laten we dus nooit meer teruggaan naar normaal,
Maar een brug slaan naar een nieuw verhaal.
*

Wat de hel was, zullen we helen.
Met wat verspild was, zullen we spelen.
Waar we ruzie kregen, zullen we naar fusie streven,
Het vermogen dat we verwierpen, komt ons in toekomst tegen,
We waren onbewust, nu zijn wij uitgerust;
Het moment dat we hebben gemist
Is nu het moment waarin wordt beslist,
Het moment dat we samen dragen,
En ons hart, ooit helemaal verslagen,
Slaat nu allemaal dezelfde slagen.
*

Kom, kijk op met ‘kindness yet’,
Want zelfs zegen kun je zien in zorgen.
We gedenken, niet alleen om gisteren,
Maar om iets moois te maken morgen.
*

Voor dit oud inzicht onzag,
In een gedicht voor een nieuwe dag,
Dat ons hart horen mag:
‘For auld lang syne, my dear, for auld lang syne.’
‘t Kan nooit lang zijn, dit hier, ‘t kan nooit lang zijn,
Want als je gisteren eert,
Zul je morgen vinden.
We weten: ons gevecht is niet vergeten of vergeefs.
Het tekent ons, het rekent ons als één gehele keten.
Doe mee, de dag gaat nu beginnen.
Want overal waar wij ons verbinden,
Zullen we voor altijd overwinnen.

Vertaling Marijse Koelewijn

Commentaar

Spoken word is een literair genre met eigen wetten vanwege het accent op de performance. Een paar keer luisteren naar mevrouw Gorman op YouTube is aan te bevelen: je hoort steeds weer nieuwe klankeffecten waar je op papier overheen las.*

Toch blijft New Day's Lyric ook op papier overeind, dus het gaat verder dan klank alleen. Er zit logische progressie in de stanza's. De verhaallijn grijpt terug op de lockdowns, en voor mijn gevoel ook op honderden jaren minachting voor het zwarte ras. Gorman slaat daarbij knap bruggen tussen verleden, nu en de toekomst. Er is wel respect voor het verleden, maar een *back to normal* naar pre-corona tijden is niet wat we moeten willen. Het gedicht is stichtelijk, bezielt en visionair, en doet als zodanig denken aan gekleurde preken en de speeches van zwarte leiders als Martin Luther King.

Het vertalen en het vinden van de juiste toon vond ik een pittige klus. In mijn hoofd hoorde ik voortdurend de markante voordrachtstem van de schrijfster als ijkpunt. Hoe zou zij het voorlezen, gesteld dat ze Nederlands sprak? Zou het dezelfde lading krijgen? Retorische vraag, natuurlijk, met een helaas ontkennend antwoord. Bij het verstrekken van de opdracht liet Arie al doorschemeren dat we ons van onze 'zwartste kant' konden laten zien, en dat vrij(er) vertalen toegestaan was. En inderdaad, de tekst op de voet volgen leverde niets op. Maar dan?

Al vertalend in de laatste stanza ging ik op zoek naar een Nederlandse versie van het bekende 'For auld lang syne'. Ik vond een knappe vertaling uit 2008 van de onlangs overleden Jan Rot, waarvan ik de titelregel gebruikte.

Jan zingt en speelt - met een bankpasje als plectrum! - het op https://www.youtube.com/watch?v=7h3afTN_krc. Ik ben niet direct een fan van zijn zangstem, maar met zijn vrije vertalingen kon hij de essentie van het origineel vangen. Moge hij in vrede rusten. Hier Jans vertaling:

Op al wat was

Moet al wat goed is weggevaagd?
Vergaan tot stof en as?
Moet al wat goed is weggevaagd?
Met al wat er was?
Op al wat was, dan maar!
Op al wat was!
Toe, hou je flink en drink met mij
Op al wat was!
Dus neem mijn hand
ik hou je vast –
En hef op ons het glas
En teer totdat het morgen wordt
Op al wat was.

* Bijzonder detail: de uitstulping op schouderhoogte van haar extravagante witte jurk in het YouTube-filmpje wijst soms naar links en soms naar rechts.

Lied voor een nieuwe dag

Laat dit de dag zijn
Dat we samenkommen.
Gebroken, om te borgen,
Verdoofd, om weer te dromen,
Verscheurd, om te verzorgen,
Beklemd, om te bekomen.
Bezwaard door een jaar van smachten
Is de les die ons wachtte
Dat, al waren we erop niet voorbereid,
We erdóór zijn voorbereid.
We beloven vast, hoe zwaar ook belast:
Wat ons past is dat altijd
Een weg vooruit wordt geplaveid.

Die hoop is een deur, een portal.
Al gaan we niet meer 'back to normal',
We zullen eraan voorbij gaan,
Niet stilstaan, maar een nieuwe weg inslaan.
Normaal is een oud verhaal, voorgoed voorbij;
Haal liever wat er komt nu dichterbij.

Wat werd ontkend, wordt nu bewezen.
Wie werd ontmenst, wordt nu geprezen.
Waar we plachten te schelden, gaan we trachten te rijmen,
Waar we verzaakten wat ons toekwam, voorzien we wat op ons toekomt,
Waar we onbewust leefden, zijn we nu gewaar;
Waar we kansen lieten lopen
Doen we deuren open
Voor momenten van samengaan,
En onze harten, ooit stuk voor stuk stukgeslagen,
Gaan als één hart slaan.

Kom, kijk er welwillend naar,
Want ook zorgen kunnen voor zalving zorgen.
We zijn niet van gisteren, maar dat we gisteren niet vergeten
Is nodig voor morgen.

In een nieuwjaarslied
Ontbreekt toch ook het oude liedje niet.
Ons hart zingt en wijst als kompas
Op al wat was, mijn vriend, op al wat was.
Pak door, zo zingt de Tijd dit jaar, pak door, zingt Tijd,
Want wie het verleden eer bewijst
Raakt nooit de toekomst kwijt.
We vochten naar vermogen
Dat houden we voor ogen.
Het staalt ons, verbindt ons tot één.
Sluit aan, doe met deze prille dag mee.
Want als we maar samenkommen,
Zullen we altijd te boven komen.

Vertaling: Erik Honders

Commentaar Renée:

Bij het zien en horen van dit soort spoken word voordrachten voel ik me wat ongemakkelijk.

In dit geval komt daar bij dat ik het Amerikaans, ondanks alle knappe woordkunst, hard, knauwend, niet mooi van klank vind: ik lees het gedicht liever dan dat ik het hoor. Mooie taal, weinig inhoud- in feite: *We shall overcome*.

Arie, ik heb je suggestie naar vermogen gevolgd: ‘het gedicht vertalen met behoud van rijm, ritme en zeggingskracht, desnoods ten koste van letterlijkheid.’ Veel creativiteit kon ik er niet in kwijt, wel veel puzzelen en zoeken naar rijmwoorden en allitteratie.

De *auld lang syne* regel heb ik vertaald op klank, zoals al zo’n vijftig jaar geleden Wim Kan deed met:

(We all live in a) *Yellow submarine*: (Waar we heen gaan) *Jelle zal wel zien* (Jelle Zijlstra, minister-president.)

Marlies, onze paasdagen hebben extra glans gekregen door jouw *Splendor of the Popes!*

Renée

Een nieuwe dag

Moge dit de dag zijn
Dat we samen komen.
Huilend zullen we helen,
Wankelend zullen we wagen,
Lijdend zullen we leven, / Snevend zullen we smeden,
Geslagen zullen we slagen.
Geketend door dit jaar van smachten,
Blijven we trachten,
Hoewel we hier wel niet klaar voor waren,
De klus toch te klaren.
We zweren oprecht, al zijn we geknecht,
Toch moeten we steeds
Een nieuwe weg voorwaarts plaveien.
*

Deze hoop is de deur, ons portaal.
Ook al wordt alles nooit meer normaal,
Eens wagen we ons een stap verder,
Bekende wegen worden verlaten.
Dus gaan we niet terug naar het oude normaal,
Maar dóór naar wat komen gaat.

*

Wat vervloekt was, zullen we kuisen.
Wat besmet was, maken we zuiver.
In plaats van te twisten, leven we lief,
Eerst was er het verlies, nu een toekomstperspectief.
Waar we argeloos waren, zijn we nu wakker,
Gemiste momenten
Zijn momenten die we pakken,
Momenten voor samen.
En onze harten, eens samen verslagen,
Die zullen samen slaan.

*

Kijk omhoog met zachte blik,
Want zelfs verdriet kan voor verlichting zorgen.
Niet alleen om gisteren kijken we terug,
Ook in het licht van morgen.

*

We gieten de oude tragedie
In een nieuwe lyriek,
In ons hart zingt muziek:
VOOR ALTIJD SAMEN HIER, VOOR ALTIJD SAAM.
Houd moed, zong tijd, houd moed, zong tijd dit jaar,
Want als je hecht aan gisteren,
Vind je de toekomst daar.
Waartegen we vechten
Moet iedereen voelen van binnen.
Het bepaalt ons, blijft ons verbinden.
Kom laten we de nieuwe dag beginnen,
Want waar we ook maar samenkommen,
Zullen we overwinnen.

Commentaar

In The Hill we climb op het thema van Biden's inauguratie: America United, dichtte Amanda Gorman na het horen van de aanval op het Capitool. We've seen a force that would shatter our nation rather than share it/would destroy our country if it meant delaying democracy/and this effort nearly succeeded/ But while democracy can be periodically delayed/ it can never be permanently defeated.

Lucas Rijneveld gaf haar vertaalopdracht terug, zoals bekend.

Een goede vertaling laat me vergeten dat ik een vertaling lees, zegt Joyce Roodnat in NRC van 4 maart 2021. Vertalen gebeurt in absolute dienstbaarheid, zo vervolgt ze, door iemand die beschikt over vrachten kennis, creatief inlevingsvermogen, en een tintelend instinct voor de geest achter de woorden.....de goede vertaler is een kameleon.

Ik durf mijn vertaling dus nauwelijks in te sturen .

Ik ben erg benieuwd naar de vertalingen van de andere Weerklankers en bedank Marlies voor haar prachtige pausenbundel

Henny

Lyriek voor een Nieuwe Dag

Moge dit de dag zijn
Dat we samenkommen.
Rouwend zullen we helen,
Verweerd komen we tot verweer,
Ontsteld komen tot herstel
Gebeukt komen we tot beter.
Opgehouden door dit hunkerjaar
Leren we, hoewel niet klaar
dat we zijn klaargemaakt.
Gestaag zweren we dat hoe
We ook terneergedrukt waren,
We altijd een pad vooruit zullen banen.

Onze hoop is onze deur, ons portaal.
Zelfs als we teruggaan naar normaal,
Ooit kunnen we ons buiten wagen,
Het bekende verlaten, de eerste stappen wagen.
Dus laten we niet teruggaan naar normaal,
Maar reiken naar wat komen gaat.

Wat verkracht was zullen we omarmen.
Wat verknald was zullen we verwarmen.
Bij onenigheid komen we bijeen,
Die afgezworen fortuinen zullen we zien als fortuin,
Waar we van niets wisten zijn we nu paraat;
De momenten die we misten
Zullen momenten zijn die we maken,
De momenten dat we ontmoeten,
En onze harten ooit samen verslagen,
Zullen als één hart slaan.

Kom, verwelkom met welwillendheid,
Want zelfs troost kan worden geput uit zorgen .
We herinneren ons niet alleen vanwege gisteren,
Maar nemen het op voor morgen.

We behoeven deze oude spirit,
In een nieuwe dag lyriek,
In ons hart horen we het:
for auld lang syne, my dear , for old lang syne,
wees dapper, zong de Tijd, wees dapper zong de Tijd,
want als je gisteren eert,
vind je mogelijk morgen.
Weet, wat we bevochten
Wordt niet vergeten, is niet voor niets,
Het vat ons samen, bindt ons samen,
Kom op, deel deze nieuwe dag
Want waar we samen komen
Overkomen we alles voor altijd.

Vertaling: Henny Liefink

Commentaar Wim

De meer interessante stukken in dit gedicht vind ik waar tegenstellingen met eenzelfde beginrijm beginnen: r.3 tot en met 5; r. 20 tot en met 29. Dat was uitdagend om te vertalen. Verder was ik ambivalent over de inhoud van het gedicht, soms vond ik het mooi, dan weer 'zo'n oproep gedicht'. Maar het is van vandaag, we zullen het oude achter ons moeten laten, dat was altijd wel zo, maar nooit zo dwingend. Zo kan ik het toch een geslaagd gedicht vinden. Wat is verwoording toch een prachtig iets. Ik wou opschrijven dat ik het gedicht niet geslaagd vond, maar terwijl ik het op ging schrijven veranderde mijn kijk op het gedicht.

Lied voor de nieuwe dag

Laat dit de dag zijn
Waarop we samen komen.
Van klagen, komen we tot dragen,
Van verwelken, komen we tot herstellen,
Van kapot zijn, gaan we naar kracht
En van slachtoffer naar macht.
Gevangen door dit jaar van verlangen,
Leren we geleidelijk en ervaren dat,
hoewel we er niet klaar voor waren,
We daardoor zijn voorbereid.
We hebben steeds gezworen dat ongeacht
Onze neerslachtigheid,
We steeds een uitweg moeten plannen.

Deze hoop is onze deur, ons portaal.
Zelfs als we nooit terug gaan naar normaal,
Zullen we er eens boven uit stijgen,
Het bekende achter ons laten en de eerste stappen zetten'.
Laten we dus niet terug keren naar wat normaal was,
Maar reiken naar wat voor ons ligt.
*

Waar geleden wordt zullen wij genezen.
Wat onder de pest leed, zal puur blijken.
Van verwarring zullen we tot verbinding komen,
Van het geluk dat we afzwoeren zweren we nu bij de toekomst,
Waar we onbewust van waren daarvan ontwaken we nu
De momenten die we misten
Zijn nu de momenten,
waarop we elkaar ontmoeten,
En onze harten, die eens tegen elkaar in sloegen,
kloppen nu samen.
*

Kom, kijk toch vriendelijk omhoog,
Want zelfs troost kan ontspringen aan treurnis.
Onze memorie is niet alleen van belang voor gisteren,
maar ook van de verbinding naar morgen.
*

We moeten zuinig zijn op onze oude geestkracht
En opnemen in een lied dat we horen in onze harten:
Zeg vaarwel tegen het oude jaar op de slag van twaalf.
Be bold, sang Time this year, be bold, sang Time,
(Wees moedig, zing de tijd van dit jaar).
Want wie gisteren eert
Zal zich ook morgen vinden.
Weet waar we voor vochten
Dat mag door niemand vergeten worden.
Het definieert ons, bind ons samen
Kom voeg je bij ons, deze dag is net begonnen
Want waar we ook samen komen
We zullen altijd overwinnen.

Vertaling: Wim Verhagen

For wherever we come together
We will forever overcome.

Eigenlijk moet je dit niet vertalen, het lijkt me wel heel moeilijk dit even treffend in het Nederlands te zeggen. Maar wie weet is het een van jullie gelukt.

Ook al die alliteraties gaven problemen. Zo moet het maar.

Ria

Lied voor de nieuwe dag

Moge dit de dag zijn
dat we samenkommen
rouwend komen repareren.
Kwijnend komen we tot kracht.
Verscheurd komen we tot verzorging.
Gehavend worden we geheeld
gebonden door dit jaar van smachten
zijn we aan het leren
dat hoewel we hier niet klaar voor waren,
we er door zijn klaargemaakt.
We beloven bestendig dat hoe we ook terneergedrukt zijn
we altijd een weg voorwaarts zullen plaveien

Deze hoop is onze deur, ons portaal
ook als we nooit meer teruggaan naar normaal.
Eens kunnen we ons er voorbij wagen,
het bekende verlaten en de eerste stappen zetten.
Laat ons niet teruggaan naar het oude normaal
maar reiken naar de toekomst.

Wat vervloekt was zullen we verstellen.
Wat leproos was zullen we louteren.
Waar we elkaar tegenspraken komen we elkaar tegemoet.
Die voorspoed was versmaad, toekomst in het verschiet.
We waren niet bewust, nu zijn we wakker
Die momenten die we misten
zijn nu de momenten die we maken,
de momenten dat we ontmoeten
Ons aller harten, eens samen verslagen
slaan nu allemaal samen.

Kom, leef nu op met vriendelijkheid
want zelfs uit treurnis kan troost worden geput.
We gedenken, niet alleen ter wille van gisteren
maar om morgen ter hand te nemen.

We letten op deze oude geestkracht
in een lied voor de nieuwe dag.
We horen het in onze harten:
For auld lang syne, my dear, for auld lang syne.
Wees dapper, zong Time dit jaar, wees dapper, zong Time.
Want als je gisteren eert
zul je morgen vinden.
Weet dat we hebben gevochten.
We hoeven het nergens om te vergeten.
Het bepaalt ons, bindt ons samen.
Kom op, sluit je aan bij deze verse dag
want waar we ook te samen komen,
we zullen voor altijd overwinnen.

Commentaar:

Alhoewel Amanda Gorman persoonlijk een zeer succesvol jaar achter de rug had, blikt ze in dit gedicht terug op de chaos, het lijden en de ontberingen die de Covid-pandemie over de hele wereld veroorzaakte. Tegelijkertijd kijkt ze ook met hoop naar de toekomst.

New Day's Lyric is een monumentale ode aan de veerkracht van de mens. Gorman speelt met woorden en klanken en bij het vertalen ervaar je pas echt hoe knap het gedicht gemaakt is.
Het was dan ook een onmogelijke opdracht, Arie, om "rijn, ritme en zeggingskracht" te behouden, maar ik heb mijn best gedaan. Met heel veel plezier, af en toe wat gefrustreerd, maar altijd met bewondering voor dit grote talent.

Marlies

Nieuwjaarslied

Laat dit de dag zijn
Dat we samen komen.
Huilend zullen we helen,
Verdord zullen we doorstaan,
Verscheurd zullen we strelen,
Geslagen zullen we verslaan.
Geketend door dit jaar van afzien,
Gaan we inzien
Dat we hier niet klaar voor waren,
maar nu voorbereid zijn.
We beloven vast dat
Hoe we ook neergedrukt worden,
We altijd een weg voorwaarts moeten banen.
*

Deze hoop is onze deur, ons portaal.
Zelfs al gaan we nooit terug naar normaal,
Ooit zullen we er voorbij durven,
Om het bekende te verlaten en de eerste stap te zetten.
Dus laten we niet teruggaan naar normaal,
Maar reiken naar nieuwe facetten.
*

Wat vervloekt was krijgt weer vuur.
Wat verpest was wordt weer puur.
Waar we neigen naar ruzie, zoeken we een fusie,
We zagen af van ons fortuin en de toekomst is niet langer illusie,
Waar we niet wakker waren, zijn we nu woken;
De momenten die we misten
Maken we nu zelf, alsook
De momenten dat we elkaar zien,
En onze harten, ooit helemaal verslagen,
Slaan allemaal samen sindsdien.
*

Kom, kijk toch maar mild omhoog,
Want zelfs troost kan ontstaan uit smart.
We gedenken, niet alleen vanwege gisteren,
Maar om morgen als een nieuwe start.
*

We geven deze oude houding aandacht,
In een lied van de nieuwe dag,
we horen het in ons hart:
Vanwege vroeger, mijn lief, vanwege vroeger
Wees moedig, is dit jaar 't motief, wees moedig,
Want als je gisteren respecteert,
Zul je morgen vinden.
Weet dat waar we voor vechten
Niet vergeten mag worden, door geen.
Het bepaalt ons, bindt ons tot één,
Doe mee met deze dag die net verscheen.
Want waar we ook samen komen,
We komen er altijd weer overeen.

Vertaling: Marlies Pieterse

Nieuwjaarsrijm

Laat dit de dag zijn
Dat we elkaar ontmoeten.
Huilend, maar wel geheeld,
Gebutst, maar nieuwgeboren
Verdord, maar onverdeeld,
Gelyncht, maar niet verloren
Gelocked in deze tijd van lijden
Gaan we begrijpen
Dat hoewel we niet voorbereid waren,
We er nu wel toe bereid zijn.
We beloven elke keer dat onverschillig
Hoezeer we werden weggevaagd,
We altijd weer een weg kunnen aanleggen.
*

Die hoop is onze poort, ons portaal.
Ook al gaan we nooit meer terug naar normaal,
Ooit zullen we verder durven gaan,
Voorbij het bekende en eerste stappen zetten.
Dus laten we niet terugkeren naar wat normaal was,
Maar verder reiken naar wat hierna komt.

*

Wat knel zat, vliegt uit de kooi.
Wat bemodderd was, wordt mooi.
We hadden eens woorden, maar nu worden we het eens;
De rijkdom komt ons toe, nu we de toekomst bereiken,
Wat we niet zagen, gaat ons nu dagen;
Die momenten die we misten
Zijn nu de momenten van medemensen,
Momenten van ontmoeting,
En alle harten, die ooit geklopt waren,
Kloppen nu weer tezamen.

*

Kom, en verzacht je blik,
Want zelfs smart kan omsmelten in sorry.
We herinneren niet alleen omwille van gisteren,
Maar om het morgen te willen.

*

Een oude geestkracht schijnt
In dit nieuwjaarsrijm,
Dat in ons hart wil zijn:
For auld lang syne, my dear, for auld lang syne.
Voor altijd wil zijn, mijn lief, voor altijd wil zijn;
Want als je gisteren eert,
Zul je hem morgen vinden.
Weet, waar we voor streden
Mogen we niet vergeten, nee, niet één.
Het maakt ons, raakt iedereen,
Kom mee, doe mee met deze nieuwe dag.
Als we elkaar de handen geven,
Zullen we overleven.

Vertaling: Arie van der Krogt

New Day's Lyric

By Amanda Gorman

Repetition

Rhyme + Slant Rhyme

Juxtaposition

Alliteration

HEAL

QUESTION

INTERROGATE

HOPE

I May this be the day
We come together.

HEAL Mourning, we come to mend,
Withered, we come to weather,
S Torn, we come to tend,
Battered, we come to better.

QUESTION Tethered by this year of yearning,

We are learning

That though we weren't ready for this, Covid 19
10 We have been readied by it. wordly problems

We steadily vow that no matter political divide
How we are weighed down,
We must always pave a way forward. most important lines to me

HOPE This hope is our door, our portal. metaphor

15 Even if we never get back to normal,
Someday we can venture beyond it,
To leave the known and take the first steps.

INTERROGATE So let us not return to what was normal,
But reach toward what is next.

20 What was cursed, we will cure.

What was plagued, we will prove pure.
Where we tend to argue, we will try to agree,
Those fortunes we forswore, now the future we foresee,
Where we weren't aware, we're now awake;

25 Those moments we missed
Are now these moments we make,
The moments we meet,
And our hearts, once all together beaten,

Now all together beat.

HEAL 30 Come, look up with kindness yet,
For even solace can be sourced from sorrow.

HOPE We remember, not just for the sake of yesterday,
But to take on tomorrow.

We heed this old spirit,

35 In a new day's lyric,

In our hearts, we hear it:

For auld lang syne, my dear, old Scottish New Year's song - "times long past"
For auld lang syne. "long ago"

Be bold, sang Time this year,

40 Be bold, sang Time,

For when you honor yesterday,

Tomorrow ye will find.

INTERROGATE Know what we've fought

Need not be forgotten nor for none.

45 It defines us, binds us as one,

Come over, join this day just begun.

For wherever we come together,

48 We will forever overcome.

ALLUSION

old Scottish New Year's song - "times long past"
"long ago"

mirrors back to opening

Commentaar

Dit gedicht van Amanda Gordan ontmoette redelijk veel waardering bij de Weerklankers: mooi, lyrisch, hartstochtelijk en hoopvol; Maar ook lastig, een pittige klus (Erik), om de mouwen op te stropen, zoals Willem schrijft, die met kleurtjes alle rijm en resonanties aangaf. Het gedicht is stichtelijk, bezield en visionair, en doet Erik denken aan gekleurde preken en de speeches van zwarte leiders als Martin Luther King. Wim kenschetst het als 'echt zo'n oproep-gedicht'. Ook Adrie hoorde er de melodie van de oude socialistische strijdliederen in. Maar, concludeert hij, met opluchting en waardering, 'Gorman heeft het strijdlied persoonlijk gemaakt en ontdaan van ideologie en religie'. Renée voelt zich wat ongemakkelijk door dat knauwende Amerikaans en mist inhoud. Marlies vat het bondig samen: *New Day's Lyric* is een monumentale ode aan de veerkracht van de mens. Gorman speelt met woorden en klanken en bij het vertalen ervaar je pas echt hoe knap het gedicht gemaakt is.

Duidelijk is dat er twee kanten zitten aan de vertaalopdracht. Op de eerste plaats moeten we recht doen aan de Markante Stem van de Jonge Dichter. Dit noem ik voor het gemak de MSJD-factor. Hendrik omschrijft deze met de woorden hoop, hartstocht, vergevingsgezindheid en vertrouwen dat het goed komt. Deze inhoud wordt versterkt door klank, ritme en schwung, aldus Marijse.

Daarnaast is er het Vertaal Puzzel Plezier, die ik aanduid als de VPP-factor. Willem gaf al aan hoe hij het gedicht met kleurtjes bewerkte om alle rijmen en alliteraties aan te geven. Iets dergelijks vond ik ook op internet (zie afbeelding hiernaast). Het is een kleurig geheel.

Het vertaalplezier spat ook van de ingeleverde vertalingen.

Hieronder geef ik per stanza een aantal hoogtepunten op VPP-gebied.

Titel:

We doen de naam Meerklang weer eer aan: driemaal vertaalden we (Adrie, Wim en Marlies) de titel met 'Lied voor de nieuwe dag', maar veel vaker werd er iets anders van gemaakt:

De nieuwe dag weerlinkt (Willem)

Nieuwjaarsgedicht (Hendrik)

Gedicht voor de Nieuwe Dag (Marijse)

Lied voor een nieuwe dag (Erik)

Een nieuwe dag (Renée)

Lyriek voor een Nieuwe Dag (Henny)

Nieuwjaarslied (Marlies)

Nieuwjaarsrijm (ArieK)

Het gedicht is opgebouwd uit vijf stanza's, door de dichter aangegeven met apostrofjes.

Er zit logische progressie in de stanza's, aldus Erik, en hij geeft aan dat de verhaallijn teruggrijpt op de lockdowns, en voor zijn gevoel ook op honderden jaren minachting voor het zwarte ras.

Stanza 1. Vertaalpuzzel

Deze eerste stanza begint al met een ingewikkeld spel van eindrijm (mend-tend) en alliteratie (torn-tend) of zelfs klankovereenkomst (battered-better). Ik geef hieronder een overzicht van al jullie vertaalvondsten.

Gordan	mourning	mend	torn	tend
Adrie	rouwend	herstel	gehavend	behoeden
Willem	beknot	beweging	verrot	verpleging
Hendrik	treurend	wel	verscheurd	herstel
Marijse	vertreurd	vertrouwen	gebeukt	bouwen
Erik	gebroken	borgen	verscheurd	verzorgen
Renée	huilend	helen	lijdend (snevend)	leven (smeden)
Henny	rouwend	helen	omtsteld	herstel
Wim	klagen	dragen	kapot zijn	kracht
Ria	rouwend	repareren	verscheurd	verzorging
Marlies	huilend	helen	verscheurd	strelen
ArieK	huilend	geheeld	verdord	onverdeeld

Gordan	withered	weather	battered	better	tethered
Adrie	verwelkend	weerstaan	gebeukt	goede	gebonden
Willem	dorstend	drenken	stukgebeten	beteren	geketend
Hendrik	verdord	dromen	verslagen	komen	geboeid
Marijse	besmeurd	beminnen	verscheurd	hervinden	...
Erik	verdoofd	dromen	beklemd	bekomen	bezwaard
Renée	wankelend	wagen	geslagen	slagen	geketend
Henny	verweerd	verweer	gebeukt	beter	opgehouden
Wim	verwelken	herstellen	slachtoffer	macht	gevangen
Ria	kwijnend	kracht	gehavend	geheeld	gebonden
Marlies	verdord	doorstaan	geslagen	verslaan	geketend
ArieK	gebutst	nieuwgeboren	gelyncht	niet verloren	gelocked

Ander moois in deze stanza:

geboeid door het nieuwe jaar is zonneklaar (Hendrik)

opgehouden door dit hunkerjaar (Henny)

hoewel we hier niet klaar voor zijn, we erdoor werden klaargemaakt (Adrie)

dat, hoewel we er niet gerust op waren, we ervoor zijn toegerust (Willem)

dat, al waren we er niet op voorbereid, we erdóór zijn voorbereid (Erik)

we trachten, hoewel we er niet klaar voor waren, de klus toch te klaren
(Renée)

We hebben steeds gezworen dat ongeacht onze neerslachtigheid (Wim)

En dan die lange aaaa-zin van Marijse:

Hiervoor waren wij niet klaar, maar hierdoor worden we verklaard. We

bewaren vastberaden, dat, hoe bezwaard we ook waren, we altijd nieuwe paden voorwaarts zullen banen.

Stanza 2: 'Back to normal'

Niet terug naar het oude normaal, maar een stap verder. Want normaal is een oud verhaal (Erik). Dat is de boodschap van deze stanza. Geen lastige vertaaldingen, maar Marijse gaat wel gewoon door met haar aaaa's: Laten we dus nooit meer teruggaan naar normaal, Maar een brug slaan naar een nieuw verhaal.

Deze stanza is niet lastig om te vertalen, maar wel komen we tot veel verschillende slotregels:

Adrie: Maar reiken naar het nakende.

Willem: Maar richt je op het nieuwe pad.

Hendrik: Maar een stapje verder doen

Marijse: Maar een brug slaan naar een nieuw verhaal

Erik: Haal liever wat er komt nu dichterbij

Renée: Maar dóór naar wat komen gaat

Henny: Maar reiken naar wat komen gaat

Wim: Maar reiken naar wat voor ons ligt

Ria: Maar reiken naar de toekomst

Marlies: Maar reiken naar nieuwe facetten

ArieK: Maar verder reiken naar wat hierna komt.

Stanza 3: Moments

In deze stanza weer een flinke dosis VPP, met mooie oplossingen:

Wat verwenst was, blijkt niet zuur; wat verpest was, blijkt ons puur (Adrie)

Wat vervloekt was, zullen we kuisen. Wat besmet maken we zuiver (Renée)

Wat vervloekt was zullen we verstellen, wat leproos was zullen we louteren (Ria)

Wat verkracht was zullen we omarmen, wat verknald was zullen we verwarmen (Henny)

Wat de hel was, zullen we helen, wat verspild was, zullen we spelen (Marijse)

Waar geleden wordt zullen we genezen, wat onder de pest leed zal puur blijken (Wim)

Wat vervloekt was krijgt weer vuur, wat verpest was wordt weer puur (Marlies)

Wat knel zat, vliegt uit de kooi; wat bemodderd was, wordt mooi (ArieK)

Waar we plachten te schelden, gaan we trachten te rijmen (Erik)

Waar we elkaar tegenspraken komen we elkaar tegemoet (Ria)

Waar we ruzie kregen, zullen we naar fusie streven (Marijse)

Ook Marlies komt met ruzie en fusie, en voegt daar nog 'illusie' aan toe!

Bij onenigheid komen we bijeen (Henny)

We hadden eens woorden, maar nu worden we het eens (ArieK)

Wat ons toeviel was toeval, ertoe doet wat ons toekomt (Willem)

Waar we verzaakten wat ons toekwam, voorzien we wat op ons toekomt (Erik)

Die afgezworen fortuinen zullen we zien als fortuin (Henny)

Van het geluk dat we afzwoeren zweren we nu bij de toekomst (Wim)

Die voorspoed was versmaad, toekomst in het verschiet (Ria)

Rijkdom komt ons toe nu we de toekomst bereiken (ArieK)

Waar we niet wakker waren, zijn we nu woke (Marlies) !

Gemiste momenten, zijn momenten die we pakken (Renée)

Het moment dat we hebben gemist, is nu het moment waarin wordt beslist (Marijse)

Onze harten, eens in elkaar geslagen, kunnen nu samen slaan (Hendrik)

Stanza 4: Even solace can be sourced from sorrow

Een prachtige puzzelregel in deze stanza, met veel mooie oplossingen:

Adrie: Want troost lenigt smart

Willem: je kunt zelfs **troost** aan **treurnis onttrekken**

Marijse: Want zelfs **zegen** kun je **zien in zorgen**

Erik: Want ook **zorgen** kunnen voor **zalving zorgen**

Renée: Want zelfs **verdriet** kan voor **verlichting zorgen**

Ria: Want zelfs uit **treurnis** kan **troost** worden geput

ArieK: Want zelfs **smart** kan **omsmelten in sorry**;

En direct daarna: we herinneren niet alleen ter wille van gisteren, maar om het morgen te willen. (ArieK)

Stanza 5: Auld Lang Syne

Wat doen we met het oude mooie lied van Robert Burns? Vertalen? En hoe vertalen we dan weer de klankvertaling van Amanda Gordan?

For auld lang syne, my dear, for auld lang syne.

Be bold, sang Time this year, be bold, sang Time,

Adrie: Hou vast zong de Tijd dit jaar, hou vast zong Tijd,

Willem: Dat zal wat zijn, ook hier, dat zal wat zijn!

Marijse: 't Kan nooit lang zijn, dit hier, 't kan nooit lang zijn

Renée: Voor altijd samen hier, voor altijd saam

Wim: Zeg vaarwel tegen het oude jaar op de slag van twaalf

ArieK: Voor altijd wil zijn, mijn lief, voor altijd wil zijn

Marlies dichtte twee bijzondere regels:

Vanwege vroeger, mijn lief, vanwege vroeger

Wees moedig, is dit jaar 't motief, wees moedig

Erik haalde de vertaling van Jan Rot uit de kast en kwam tot:

Op al wat was, mijn vriend, op al wat was.

Pak door, zo zingt de Tijd dit jaar, pak door, zingt Tijd,

En in de slotzinnen:

Weet, wat we bevochten, wordt niet vergeten, is niet voor niets (Henny)

Want waar we ook samenkommen, we zullen overwinnen (Wim)

Ik vond bij Wim een mooie conclusie die alles zegt over het gekozen gedicht: "Verder was ik ambivalent over de inhoud van het gedicht, soms vond ik het mooi, dan weer 'zo'n oproep gedicht'. Maar het is van vandaag, we zullen het oude achter ons moeten laten, dat was altijd wel zo, maar nooit zo dwingend. Zo kan ik het toch een geslaagd gedicht vinden. Wat is verwoording toch een prachtig iets. Ik wou opschrijven dat ik het gedicht niet geslaagd vond, maar terwijl ik het op ging schrijven veranderde mijn kijk op het gedicht."

Nawoord

Tot slot van deze bundel zet ik de schijnwerper op twee eerdere gedichten van Amanda Gorman. Eerst het gedicht dat zij voordroeg tijdens de Superbowl-wedstrijd. Het is een ode aan drie helden, die tijdens de Coronaperiode bijzonder werk hebben verricht.

Chorus of the Captains

Today we honor our three captains for their actions and impact in a time of uncertainty and need. They've taken the lead, exceeding all expectations and limitations, uplifting their communities and neighbors, as leaders, healers and educators.

James has felt the wounds of warfare, but this warrior still shares his home with at-risk kids. During COVID he has even lent a hand, live-streaming football for family and fans.

Trimaine is an educator who works nonstop, providing his community with hot spots, laptops and tech workshops so his students have all the tools they need to succeed in life and in schools.

Suzie is the ICU nurse manager at a Tampa hospital. Her chronicles prove that even in tragedy, hope is possible. She lost her grandmothers to the pandemic and fights to save other lives in the ICU battle zone, defining the frontline heroes risking their lives for our own.

Let us walk with these warriors, charge on with these champions. And carry forth the call of our captains! We celebrate them by acting with courage and compassion by doing what is right and just.

For, while we honor them today, it is they, who every day, honor us.

The Hill We Climb

In het voorwoord noemde ik al ‘het gedoe’ rond de vertaling van het gedicht *The Hill We Climb* van Amanda Gordan. Toen er een storm van kritiek opstak over de keuze voor een witte vertaler, hield Marieke Lucas Rijneveld de eer aan zichzelf en gaf ze de opdracht terug. Maar ze revancheerde zichzelf op de manier die het beste bij haar past: met een gedicht.

Alles bewoonbaar

Nooit het verzet kwijtgeraakt, het oergewoel in lief en leed,
of toegegeven aan de kanselpreek, aan Het Woord over wat
goed of fout, nooit te lui geweest om op te staan, om tegen
alle bullebakken in te gaan en met geheven vuisten de
hokjesgeest bevechten, tegen de rellen in je hoofd van het

niet-weten, om de onmacht met het stierenrood in je ogen te
temperen, of met rotsentrots altijd je eigen zin te verkondigen,
toe te kijken hoe iemand tot moes en het laatste restje
waardigheid te zien wegsijpelen, je bent tegen schedelmeten,
tegen knechtschap, tegen alle hoekigheid van de mens.

Nooit het verzet kwijtgeraakt, de kiem van de ontworsteling,
je afkomst draagt een rouwkleed, je afkomst had gelukkig
een vluchtstrook, niet dat je over alles mee kunt praten,
dat je altijd ziet hoe het gras aan de andere kant soms
dor en minder groen – het gaat erom dat je je kunt

verplaatsen, dat je de verdrietzee achter andermans ogen
ziet liggen, de woekerwoede van heb-ik-jou-daar,
je wilt zeggen dat je misschien niet alles begrijpt, dat je vast
nooit helemaal de geraakte snaar vindt, maar dat je het
wel voelt, ja, je voelt het, ook al is het verschil duimbreed.

Nooit het verzet kwijtgeraakt, en toch inzien wanneer
het niet jouw plek is, wanneer je moet knielen voor een gedicht
omdat een ander het beter bewoonbaar maakt, niet uit onwil,
niet uit verslagenheid, maar omdat je weet dat er zoveel
ongelijkheid, dat er nog steeds mensen achtergesteld,

jij wilt juist verbroedering, je wilt één vuist, en wellicht is je hand
nu nog niet krachtig genoeg, of moet je eerst die van de ander
vastpakken om te verzoenen, moet je daadwerkelijk de hoop voelen
dat je iets doet wat de wereld zal verbeteren, al moet je dit niet
vergeten: kom na het knielen weer overeind en recht samen de rug.

"Waarover ging de ophef rond Rijnevelds Gorman-vertaling nou écht?"

Over die vraag schreef Ingrid Glorie in Literatuur op 8 maart 2021.

Nu de storm is gaan liggen, wordt het tijd om te luisteren wat de critici van Meulenhoffs besluit om Rijneveld naar voren te schuiven, nu echt wilden zeggen.

"Geen ervaring"

Het nieuws dat Rijneveld het gedicht zou vertalen, werd door velen enthousiast ontvangen, maar er klonk ook kritiek. De reactie die de meeste discussie uitlokte, kwam van Janice Deul, een activist en journalist van Surinaams-Nederlandse afkomst die zich inzet voor meer diversiteit, onder meer in de culturele sector. Deul noemde het op 24 februari op sociale media "onbegrijpelijk" dat Rijneveld ingehuurd was voor deze klus. Een dag later, op 25 februari, lichtte ze haar mening toe in de Volkskrant. Gorman, somde ze nog maar weer eens op, was opgevoed door een alleenstaande moeder en was wegens spraakproblemen tot special needs-kind bestempeld. Rijneveld was volgens Deul wit, non-binair en heeft geen ervaring op dit gebied.

Al op 24 februari kwam Meulenhoff naar aanleiding van de kritiek op sociale media met een verklaring voor de keuze voor Rijneveld. "Amanda Gorman en haar team stelden van meet af aan zeer duidelijke eisen aan alle buitenlandse vertalers van haar poëzie", aldus de uitgeverij. "Het moet iemand zijn met een heel persoonlijke verwantschap met het werk van Gorman, ook qua stijl en toon. Amanda Gorman en Marieke Lucas Rijneveld ontvingen beiden op jonge leeftijd internationale erkenning voor hun werk. Daarnaast zijn ze beiden niet bang om zich uit te spreken. Rijneveld maakt zaken als gendergelijkheid en mentale weerbaarheid bespreekbaar en we herkennen in haar de passie en strijd voor een inclusieve samenleving."

Voor Meulenhoff en team-Gorman was Rijnevelds identiteit dus een belangrijke reden om haar als vertaler aan te trekken. Rijneveld mag dan niet zwart zijn, zo werd er geredeneerd, ze vertegenwoordigt wel een andere gemarginaliseerde groep: non-binair personen. Een verdere overeenkomst tussen Gorman en Rijneveld is dat ze allebei jong en succesvol zijn.

"Dink net aan daardie implikasie"

Uitgeverij Meulenhoff zal hoogstwaarschijnlijk nog andere redenen gehad hebben om Rijneveld als vertaler te vragen. Tijdens de "verhitte veiling" kan het feit dat Rijneveld zo recent als augustus 2020 de Booker International Prize heeft gewonnen en daardoor internationale bekendheid geniet, geholpen hebben om Amanda Gorman en haar team over de streep te trekken.

Daarnaast zou juist Rijnevelds betrokkenheid een vertaling voor de Nederlandse markt interessant maken. Ga maar na: de Engelse tekst staat integraal op internet en wie wil, kan Gormans prachtige vertolking van het gedicht tijdens de inauguratie op YouTube eindeloos terugkijken. Meulenhoff had dus ook een pragmatische – om niet te zeggen: opportunistische – reden om Rijneveld voor deze klus te strikken.

Wat de keuze voor Rijneveld dubieus maakte, is dat zij herhaaldelijk in de media heeft verklaard dat haar beheersing van de Engelse taal "heel slecht" is. Toen de Engelse vertaling van De avond is ongemak op de shortlist van de Booker International belandde, verwees ze spottend naar zichzelf als "de Louis van Gaal [i] van de Nederlandse letteren". Hoewel we erop kunnen vertrouwen dat Rijneveld niettemin een mooie vertaling afgeleverd zou hebben, lijkt het duidelijk dat haar celebrity-status de doorslag heeft gegeven.

Uit het opiniestuk van Janice Deul beklijfde bij veel lezers vooral haar opmerking over Rijnevelds gebrek aan "ervaring". De strekking van de Nederlandse discussie vinden we ook terug in de reactie van Izak de Vries op 2 maart op Voertaal: "Sou dit beteken dat uitgewers van nou af geen wit persoon mag vra om 'n swart persoon se werk te vertaal nie? Wat van die teenpool? Sal ons moet sê ons wil seker maak dat 'n swart persoon nie raak aan 'n wit skrywer se werk nie? Goeie hemel. Dink net aan daardie implikasie."

"Be the light, not the hill"

Deul is naar aanleiding van haar artikel in de Volkskrant wel beschuldigt van omgekeerd racisme. Maar Deul schrijft nergens dat een witte vertaler nooit werk van een zwarte schrijver zou mogen vertalen. Ze heeft het slechts over de aangekondigde publicatie van de Nederlandse vertaling van "The Hill We Climb". Dit gedicht heeft een bijzondere status. Voor wie de beelden op televisie gezien heeft of ze later op YouTube heeft bekeken, is het gedicht onlosmakelijk verbonden met Gormans optreden tijdens de inauguratieplechtigheid. Daar stond ze, een jonge vrouw in een gele jas en de braids opgestoken met een rode haarband. De zojuist ingezworen president Joe Biden en vicepresident Kamala Harris – eerste vrouw, eerste Afro-Amerikaan en eerste Amerikaan van Aziatische afkomst om deze post te bekleden – zaten naast haar, de drie voormalige presidenten Clinton, Bush en Obama (de laatste vergezeld door zijn al even formidabele vrouw Michelle) achter haar. De ogen van de natie en van de wereld waren op haar gericht. Gorman las haar tekst, niet geïntimideerd door de situatie en vastbesloten om zich niet te laten weerhouden door haar lichte spraakgebrek. Het was een strategische keuze van president Biden (op advies van zijn vrouw, dr. Jill) om Gorman op te laten treden. Ze symboliseerde jeugd en diversiteit. Met haar boodschap van veerkracht en hoop sprak ze allerlei verschillende groepen aan, zoals jongeren, vrouwen, gehandicapten en, niet in de laatste plaats, Afro-Amerikanen. Ze deed dat door middel van een heel specifiek genre: spoken word.

Gezien het belang dat zowel Meulenhoff als Amanda Gorman en haar team hechten aan de persoon van de vertaler, is het niet vreemd dat Deul op haar beurt claimt dat juist dit gedicht of het werk van deze dichteres, niet door de "witte" Rijneveld vertaald zou moeten worden. En laten we eerlijk wezen: voor Meulenhoff is het, met de keuze voor de "Louis van Gaal van de Nederlandse letteren", nooit gegaan om de beste vertaler.

"Niets ten nadele van de kwaliteiten van Rijneveld", schrijf Deul, "maar waarom niet gekozen voor een literator die – net als Gorman – spoken word artist is, jong, vrouw én: unapologetically Black? We lopen weg met Amanda Gorman – en terecht – maar zijn blind voor het spoken word talent in eigen land."

De essentie van Deuls pleidooi is niet – zoals het door De Vries en vele anderen opgevat wordt – de claim dat een witte vertaler nooit het werk van een zwarte schrijver kan of mag vertalen. Het is een oproep aan literair agenten, uitgevers, redacteuren, vertalers en recensenten om hun blik te verbreden: "Omarm de mensen die maar mondjesmaat deel uitmaken van het literaire systeem, heb oog voor de genres die van oudsher niet tot de canon worden gerekend [...]. Ook talent van kleur dient gezien, gehoord en gekoesterd te worden. Breng ook hun werk uit, huur ook hen in en stel daar een passende vergoeding tegenover. Black spoken word artists matter. Ook als ze van eigen bodem zijn." De herhaling van het woordje "ook" in deze passage suggereert nadrukkelijk een naast elkaar bestaan van witte én zwarte stemmen.

Deuls oproep krijgt steun van de deskundigen van het Expertisecentrum Literair Vertalen (ELV). Dat heeft de ondervertegenwoordiging van mensen van kleur in het vertaalveld de afgelopen jaren al vaker aan de orde gesteld. Volgens het ELV zou de vertalersgemeenschap baat hebben bij meer diversiteit in culturele achtergrond. Maar in de praktijk blijkt dat die diversiteit er niet vanzelf komt. Er moet beleid gevoerd worden om die verandering tot stand te brengen. Waar Deul om vraagt is precies zo'n bewuste interventie.

Overigens kwam er van de kant van professionele vertalers ook kritiek op het feit dat Meulenhoff de voorkeur had gegeven aan een schrijver en niet aan een vertaler. Zo waarschuwde Paula van Rooijen op de website van vertaaltijdschrift Filter dat "The Hill We Climb" geen gemakkelijk gedicht is om te vertalen. Gorman gebruikt volgens Van Rooijen veel stijlfiguren, intertekstuele verwijzingen en verwijzingen naar de Amerikaanse geschiedenis. "Rijneveld mag dan een bezield schrijver zijn", schrijft Van Rooijen, "vertalen is een vak op zich en met alleen basiskennis en een goed woordenboek kom je er niet, hoe persoonlijk verwant je je ook mag voelen met een auteur."

Op sociale media waren de reacties soms minder weloverwogen. Daarbij had het er af en toe de schijn van dat sommige vertalers zich in hun broodwinning bedreigd voelden en alles het liefst hielden zoals het was. Zonder schrijvers die bijbeunden als vertaler. En zonder een nieuwe lichting vertalers van kleur.

Nadat Marieke Lucas Rijneveld de opdracht had teruggegeven kwam uitgeverij Meulenhoff met een nieuwe kandidaat. Hier de berichtgeving van BNN/Vara:

Zaire Krieger gaat gedicht Amanda Gorman vertalen

De Rotterdamse spokenwordartiest Zaire Krieger gaat het beroemde gedicht *The Hill We Climb* in het Nederlands vertalen. Krieger vervangt Marieke Lucas Rijneveld die zich terugtrok nadat er een publiek debat ontstond over de vraag waarom uitgeverij Meulenhoff niet voor een vertaler gekozen had die dichter bij de Afro-Amerikaanse Gorman staat, in zowel afkomst als genre.

Krieger die al naam heeft gemaakt, publiceert in onder meer de VARA Gids en bij Spijkers met Koppen optrad, zegt tegen NRC over wat ze dacht toen het gedicht destijds hoorde: "Ik werd emotioneel. Het feit dat daar met de bestorming van het Capitool niet zo lang geleden een confederate flag had gewaaid en dat er daarna een jonge, zwarte vrouw voor een president haar gedicht voordraagt: die contrasten zijn poëtisch."

Krieger had destijds ook kritiek op de keuze van Meulenhoff. Ze vergelijkt het met een film die ze zag waarin een Amerikaanse acteur een Nederlander speelde. "Dan hoor je Nederlands en denk je, waarom doet hij dat? En dat is precies wat ik voelde. Dat betekent niet dat de rol niet door een goede acteur werd gespeeld, maar je had ook een Nederlander kunnen kiezen. Dat is een gevoel dat heel veel witte Nederlanders niet begrijpen, maar misschien iets meer als ik het zo vertel."

Ze stelt dat spoken word in Nederland nog altijd ondergewaardeerd wordt. Zozeer zelfs dat het optreden van Gorman voor veel kijkers een eerste kennismaking met het genre was. Krieger prijst de techniek en stijl van Gorman. Tijdens het vertalen ontdekt ze nog meer finesse in het werk, zoals dat het overgrote deel van de woorden die ze gebruikt uit slechts een lettergreep bestaat waardoor ze veel aan zeggingskracht wint. Krieger gaat het stuk zo vertalen dat het niet alleen leesbaar maar ook uitvoerbaar is. "Dat wil zeggen, ik ga mijn best doen zodat je het net als Gorman kan voordragen."

Op de volgende pagina's is de volledige tekst van *The Hill We Climb*, met de vertaling van Zaire Krieger te lezen, gevolgd door een aantal besprekingen van de vertaling.

'The Hill We Climb'

When day comes we ask ourselves,
'where can we find light
in this never-ending shade,'
the loss we carry, a sea we must wade?

We've braved the belly of the beast.
We've learned that quiet isn't always peace,
and the norms and notions of what "just is"
isn't always justice.

And yet the dawn is ours before we knew it.
Somehow, we do it.
Somehow we've weathered and witnessed
a nation that isn't broken, but simply unfinished.

We, the successors of a country and a time
where a skinny Black girl
descended from slaves and raised by a single mother
can dream of becoming president
only to find herself reciting for one.

And yes, we are far from polished, far from pristine,
but that doesn't mean we are striving to
form a union that is perfect.
We are striving to forge a union with purpose,
to compose a country committed to all cultures,
colors, characters, and conditions of man.

And so we lift our gazes not
to what stands between us
but what stands before us.
We close the divide because we know,
to put our future first,
we must first put our differences aside.

We lay down our arms
so we can reach out our arms to one another.
We seek harm to none
and harmony for all.

Let the globe, if nothing else, say this is true:
That even as we grieved, we grew;
that even as we hurt, we hoped;
that even as we tired, we tried;
that we'll forever be tied together, victorious,
not because we will never again know defeat
but because we will never again sow division.

'De berg die wij beklimmen'

Als de dag aanbreekt vragen we ons af:
'waar kunnen we licht vinden
in deze oneindige nachten?'
het verlies dat we bevaren, golven nog opwachtend.

We trotseerden de buik van het beest.
We leerden dat rust niet altijd vrede is,
en de noties van wat normaal echt feit is
niet altijd gerechtigheid is.

En voor we het wisten, was het ochtendgloren de onze.
En toch lukt het ons.
En toch overleefden en observeerden wij
een natie die niet gebroken, maar slechts onvoltooid blijkt.

Wij, lotgenoten in een land en een tijd
waar een dun Zwart meisje, afstammend van
tot slaaf gemaakten en opgevoed door een alleenstaande moeder,
ervan kan dromen president te worden,
om er uiteindelijk voor één te mogen voordragen.

En ja, we zijn verre van volmaakt, verre van volkomen,
maar we streven niet naar
een verbond van perfectie.
We streven ernaar een verbinding te smeden met intentie,
het stichten van een staat, stralend van alle culturen,
kleuren, karakters, en contouren van de mensheid.

En we heffen onze blikken niet
naar wat ons verdeelt,
maar naar wat ons verrijkt.
We overbruggen de vallei, wetende:
om de toekomst in te varen,
moeten onze verschillen opzij.

Onze handen gebald als vuisten
gaan open om een hand te reiken.
Om met niemand in handgemeen te streven,
maar in gemeenschap samen te leven.

Laat de hele aarde dit erkennen:
Zelfs bij grieven groeiden we;
en zelfs bij heibel hielden we hoop;
zelfs verslapte verkozen we
altijd verbonden te zijn, zegevierend,
niet omdat we nooit meer verlies zullen kennen,
maar omdat we nooit weer aan verdeling zullen wennen.

Scripture tells us to envision
that everyone shall sit under their own vine
and fig tree
and no one shall make them afraid.

If we're to live up to our own time
then victory won't lie in the blade
but in all the bridges we've made.
That is the promise to glade,
the hill we climb
if only we dare it,
because being American is more than a pride we inherit –
it's the past we step into
and how we repair it.

We've seen a force that would shatter our nation
rather than share it
would destroy our country
if it meant delaying democracy.
And this effort very nearly succeeded.
But while democracy can be periodically delayed,
it can never be permanently defeated.

In this truth,
in this faith we trust,
for while we have our eyes on the future,
history has its eyes on us.

This is the era of just redemption
we feared at its inception.
We did not feel prepared to be the heirs
of such a terrifying hour
but within it we found the power
to author a new chapter,
to offer hope and laughter to ourselves.

So while once we asked,
'how could we possibly prevail over catastrophe,'
now we assert,
'how could catastrophe possibly prevail over us?'

We will not march back to what was
but move to what shall be:
a country that is bruised but whole,
benevolent but bold,
fierce, and free.

De Bijbel vraagt ons in te beelden:
‘Maar zij zullen zitten, een ieder onder zijn
wijnstok en onder zijn vijgeboom,
zonder dat iemand hen opschrikt.’

Als wij aan het heden willen voldoen
dan komt winst niet uit gevecht
maar uit alle wonderen die we hebben gehecht.
Dat is het geluk toegezegd:
De berg die we beklimmen
als we het durven,
want Amerikaan zijn is meer dan de trots die we delen –
het is het verleden waar we instappen
en hoe we haar helen.

We zagen een macht, die ons land liever
versplinterd dan verenigt,
die ons volk zou verwoesten
als dat democratie zou vertragen.
En de poging was bijna voltooid.
Maar al kan democratie tijdelijk uit het veld worden geslagen,
verslagen wordt ze nooit.

Wij vertrouwen op deze waarheid,
op dit geloof.
En terwijl we staren naar de toekomst
houdt de geschiedenis ons in het oog.

Dit is de tijd van verzoening
waar wij altijd al voor vreesden,
onvoorbereid deze angstaanjagende
pagina open te slaan,
maar juist daar vonden we de kracht
om een nieuw hoofdstuk te schrijven,
vol hoop en vreugde voor onze toekomst.

Ooit vroegen we:
‘hoe komen we onheil ooit te boven,’
nu stellen we:
‘hoe kon onheil ons ooit onderwerpen?’

We gaan niet terug naar wat was,
maar bewegen naar wat zal zijn:
een land dat heel doch helend is,
welwillend en heldhaftig,
fier en vrij.

We will not be turned around
or interrupted by intimidation
because we know our inaction and inertia
will be the inheritance of the next generation.

Our blunders become their burdens.
But one thing is certain:
If we merge mercy with might,
and might with right,
then love becomes our legacy
and change our children's birthright.
So let us leave behind a country
better than the one we were left with.

Every breath from my bronze-pounded chest,
we will raise this wounded world into a wondrous one.

We will rise from the gold-limned hills of the west,
we will rise from the windswept northeast
where our forefathers first realized revolution,
we will rise from the lake-rimmed cities
of the midwestern states,
we will rise from the sunbaked south.

We will rebuild, reconcile, and recover
in every known nook of our nation and
every corner called our country,
our people diverse and beautiful will emerge,
battered and beautiful.

When day comes we step out of the shade,
aflame and unafeard.
The new dawn blooms as we free it.
For there is always light,
if only we're brave enough to see it,
if only we're brave enough to be it.

We laten ons niet omvat
of onderbroken worden door intimidatie,
want de ballast van onze passieve positie
zal drukken op de volgende generatie

Onze blunders worden hun blauwe plekken.
Maar één ding is zeker:
verbinden we vergeving en kracht,
gerechtigheid en macht,
dan wordt liefde onze nalatenschap
en progressie het erfdeel van ons nageslacht.
Dus laten we het land beter achterlaten
dan hoe het ons nagelaten is.

Met elke adem die we uit onze bronzen borst kloppen konden,
voeden we deze wereld op tot een wereld van verwondering.

We staan op uit de goudglanzende pieken in het westen,
we staan op uit het winderige noordoosten
waar onze voorvaderen voorheen de revolutie volbrachten,
we staan op uit de meer-omlijstende steden
van de midwesterse staten.
We staan op uit het zondoorbakken zuiden.

We zullen herbouwen, herstellen, herrijzen
in de uiterste uithoeken van onze natie,
in elke hoek van ons herboren huis.
Onze mensen, divers en krachtig,
zullen opstaan, broos, maar prachtig

Als de dag aanbreekt en we uit de nacht ontwaken,
vrij van angst en blaken.
De ochtend bloeit vrij van pijn.
Want er is altijd licht,
als we de moed hebben het te zien
en als we de moed hebben het te zijn.

Reacties en commentaren

In Dagblad Trouw komt Zaïre zelf aan het woord. Hier enkele fragmenten:
U begon met het vertalen van de titel. 'The Hill We Climb' werd 'De berg die wij beklimmen'.

"Dat ging dus gelijk al fout, met die zin. Ik dacht: o nee, help, wat doe je met zo'n regel? 'De berg die wij beklimmen' was mijn eerste ingeving. Maar ik heb ook gespeeld met andere versies. 'De obstakels die we trotseren' bijvoorbeeld, en 'de heuvel die we trotseren'. Net als 'de berg die we bestijgen'.

"Maar 'obstakels trotseren' is alsof je ergens tegen vecht, en dat is niet helemaal wat Amanda zegt. En in 'bestijgen' zit wel erg veel actie. 'De berg die wij beklimmen' is daarom de best mogelijke vertaling. En zo ging het constant. Hoe benader je de perfecte vertaling?

'When day comes, we step out of the shade', dichtte Gorman. In uw vertaling is schaduw 'nacht' geworden. Waarom?

"Ik heb het Nederlandse woord schaduw geprobeerd, maar ritmisch werkt dat niet. Ik ben natuurlijk spokenwordartiest en let daar meer op dan een normale vertaler. Shade heeft in het Amerikaans bovendien meerdere betekenissen. Het betekent: stap uit je comfortzone, en kom uit het donker. Maar er staat in dit gedicht ook: throwing shade. Dat is een moderne popcultuur-referentie, het betekent iets als zijdelingse belediging. Verder is het overigens een heel klassiek gedicht, en dat is deze vertaling ook. Amanda heeft een vrij klassieke stijl. Daar ben ik bij in de buurt gebleven."

"Ik probeerde haar bedoeling en de letterlijke vertaling zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen. 'We lay down our arms, so that we can reach our arms out to one another', dicht Amanda. Zo'n zin vertaal je niet letterlijk. Soms dacht ik wel: hoe kan ik iets poëtischer maken in het Nederlands? Na lang nadenken werd het: 'Onze handen gebald als vuisten gaan open om een hand te reiken'.

"Alle zinnen sprak ik vele malen uit voor ze definitief werden. Ik schrijf en vertaal alles hardop. Het ritme van een tekst is voor spokenwordartiesten cruciaal.

Gelukkig zijn de muren van mijn huis lekker dik", zegt Krieger lachend, die met huisgenoten in Rotterdam-Oost woont, ver buiten het centrum.

Uit de Volkskrant haalde ik de volgende alinea's:

'Naar spannende vergelijkingen of ambiguïteiten is het wel even zoeken in dit gedicht', schreef Mirjam van Hengel daags na de performance in deze krant, 'er staat wat er staat'. De Nederlandse vertaling door Zaïre Krieger, die vanaf dinsdag in de winkels ligt, maakt dat eens te meer duidelijk.

Gormans tekst is er een die het niet echt van de gedrukte vorm moet hebben. Regels als 'Zelfs bij grieven, groeden we, / Zelfs bij heibel, hielden we hoop, / Zelfs verslapte, verkozen we / Altijd verbonden te zijn' klinken met de juiste dictie uitgesproken sterker dan hoe ze in gedrukte vorm overkomen. Al moet direct worden toegegeven dat Kriegers vertaling van deze regels misschien wel mooier is dan het origineel met het grieved/grew, hurt/hoped en tired/tried.

The Hill we Climb gaat over de kracht van een natie om haar eigen verdeeldheid te overwinnen. Gorman speelt daarbij voortdurend met een Amerikaans archetype, dat van de pastorale mythe, waarbij men in harmonie op het land leeft, als in een aards paradijs. In dat paradijs werd verdeeldheid gezaaid (sow division), maar dat beeld raakt verloren in Kriegers vertaling. Dat is jammer want daarmee verdwijnt ook de verbinding met andere regels.

Bijvoorbeeld als de dichter kritiek levert op die pastorale mythe en schrijft dat het niet de blade, het zwaard of mes van een ploeg bijvoorbeeld, is waarmee verdeeldheid overwonnen wordt. Op andere momenten laat Krieger die mythe wel opduiken, bijvoorbeeld wanneer Gorman spreekt over 'close the divide', of in vertaling: 'de vallei overbruggen'. Of wanneer Gorman schrijft over de democratie die wordt uitgesteld, delayed, vertaalt Krieger dat als 'uit het veld geslagen'; een knappe oplossing.

Fragmenten uit Parool:

Hoewel Gormans gedicht talig niet bijzonder complex is, blijft vertalen een vak apart: hoe 'vertaal' je de specifieke culturele context? Hoe houd je alliteratie, binnenrijm en eindrijm in stand? Hoe handhaaf je het ritme van de tekst? Neem bijvoorbeeld: 'We lay down our arms. So we can reach our arms out to one another/We seek harm to none, and harmony for all.'

Arms betekent zowel 'wapens' (zoals in de eerste zin) als 'armen'. Harm (pijn doen) wordt 'harmony' (harmonie). In deze zinnen wordt dus gespeeld met een homoniem en rijm 'arm' – 'harm'. Een letterlijke vertaling zou zijn: we leggen onze wapens neer (Of: we laten onze armen zakken), zodat we onze armen kunnen uitstrekken naar elkaar/ we willen niemand pijn doen en harmonie voor iedereen. Krieger lost die dubbelzinnigheid mooi op, hoewel daarmee ook iets verloren gaat: 'Onze handen gebald als vuisten/ Gaan open om een hand te reiken. Om met niemand naar handgemeen te/streven, maar in gemeenschap samen te leven.' De strekking blijft overeind: laten we lief zijn voor elkaar.

'Scripture tells us to envision that' is vertaald als 'De Bijbel vertelt ons in te beelden'. 'De schrift vraagt ons te verbeelden' was mooier geweest, maar een kniesoor die daarover struikelt. Verstaanbaarheid lijkt Kriegers voorkeur te genieten en ze heeft het werk goed vertaald.

Uit Meander:

Een vertaling vergelijken met de oorspronkelijke tekst is een boeiende bezigheid. Zo'n vergelijking roept vragen op en leidt tot het geven van kritiek en het doen van tegenvoorstellen. Enkele bespreekpunten. Krieger vertaalt 'Where can we find light / In this never-ending shade?' in 'Waar kunnen we licht vinden / In deze oneindige nachten?' Het woord 'dawn' geeft ze weer als 'ochtendgluren' en 'ochtend' en niet als 'dageraad'. Dit laat zien dat ze poëtische woorden kiest. Een terechte keuze, lijkt me. 'Lake-rimmed cities' in 'We will rise from the lake-rimmed cities / of the midwestern states' vertalen door 'meer-omlijste steden' roept bij mij verwarring op. Omlijst doet mij meer denken aan een schilderij.

Veel moeite heb ik met de vertaling van 'dutiful' en 'battred' in 'Our people, diverse and dutiful, / We'll emerge, battered but beautiful' dat omgezet wordt in 'Onze mensen, divers en krachtig. / Zullen opstaan, broos maar prachtig', maar 'dutiful' betekent toch echt 'plichtsgetrouw' of 'gehoorzaam' en 'battered' betekent 'gehavend' en niet 'broos'. Een enkele maal krijgt Krieger de betekenis van de verzen niet helder: 'We will not be turned around, / Or interrupted by intimidation' vertaalt zij als 'We laten ons niet omvat, / Of onderbroken worden door intimidatie'. Omvat worden? Moet de betekenis niet een kern bevatten van: we laten ons niet (dwingen) van mening te veranderen?

Bij 'We will rebuild, reconcile and recover,' lees ik 'We zullen herbouwen, herstellen, herrijzen'. Het nevenschikkend voegwoord 'and' is weggelegd en dat benadrukt de opsomming van drie werkwoorden die met het voorvoegsel her- (betekenis: opnieuw!) beginnen. Het woord 'reconcile' betekent 'verzoenen' en niet 'herstellen'. Het begrip 'recover' betekent wel 'herstellen', maar dan is haar 'herrijzen' wel een te krachtig vertaalwoord. Met de nevenschikkende voegwoorden maakt Krieger soms opvallende keuzes. 'A country that is bruised but whole, / Benevolent but bold, / Fierce and free.' wordt 'Een land dat heel doch helend is, / Welwillend en heldhaftig, / Fier en vrij.' Waarom wordt 'but' vertaald door 'en'? Het nevenschikkend voegwoord 'but' geeft een tegenstelling aan, geen opsomming. Wel is 'heel doch helend' een mooie vertaalvondst, vanwege de alliteratie en de assonantie. Maar 'Fier' als vertaling van 'fierce' vind ik een misser. Dat betekent 'woest', 'krachtig' of 'fel' en geen 'fier' of 'trots'.

Discussiepunten zullen er blijven bij een vertaling. Een vertaling is altijd vanuit een bepaald perspectief gemaakt en ook tijdgebonden. Daarom worden teksten altijd weer opnieuw vertaald en kunnen daardoor interpretaties verschuiven of zich aan de nieuwe tijd aanpassen.

En tot slot een commentaar van oud-predikant Piet van Die in Boeken:

Vertalen kan niet één op één letterlijk, zeker niet wanneer het een gedicht betreft. Maar de vertaalster vindt creatieve oplossingen. Verrassend vond ik bijvoorbeeld dat Krieger het spelen van Gorman met het woord 'arms' (dat zowel armen als wapens kan betekenen) vertaalt met 'handen' en 'handgemeen'.

En wat een schoonheid om 'In every corner called our country' weer te geven met 'In elke hoek van ons herboren huis! Let op de alliteratie. Zo weet Krieger de stijlmiddelen die Gorman gebruikt, over te nemen en om te zetten in een geheel dat ook nog eens de urgentie van de oorspronkelijke boodschap intact laat, ja, soms zelfs nog versterkt. Een groter compliment kun je een vertaalster niet geven, toch?

Cadans, rijm en binnenrijm, alliteratie, de toegankelijkheid van de inhoud – Zaïre Krieger weet ermee te jongleren én volledig dienstbaar te blijven aan het oorspronkelijke gedicht. Ze heeft dan ook een prestatie van jewelste geleverd met haar vertaling. Dat zij zelf een spoken word artist is, zal hebben geholpen. Een goede keuze van uitgeverij Meulenhoff

.

